

تحرك زیردریایی‌ها در مرز ایران: پیامدهای نظامی و حقوقی

به قلم فرزین ندیمی

۲۱ ژانویه ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ English

Arabic

درباره نویسنده

فرزین ندیمی

او پیش از این برای موسسه واشنگتن در باره استراتژی تهران در باره استفاده از جنگ افزارهای دریایی ایران در جنگ نامتقارن نوشته است.

خلاصه تحلیل

اعزام غیرعادی نیروهای دریایی آمریکا و اسرائیل ممکن است با نیت بازدارندگی علیه حملات ایران در خلیج فارس باشد اما تحرکات هر دو ممکن است از سوی تهران سوءتعبیر شود.

در ۲۱ دسامبر زیردریایی اتمی یو.اس.اس (SSGN-729 جورجیا) مجهز به موشک‌های هدایت‌پذیر با عبور از تنگه هرمز به آب‌های کم‌عمق خلیج فارس وارد شد. این شناور عظیم یکی از چهار شناور نیروی دریایی آمریکا است که به شکلی تغییر یافته که بتواند ۱۵۴ موشک کروز زمینی تاماهاوک با کلاهک متعارف را حمل کند که تقریباً نیمی از توانمندی موشک‌های تاکتیکی یک ناوگروه نیروی دریایی با بردی بین ۱۳۰۰ تا ۲۵۰۰ کیلومتر است. زیردریایی جورجیا همچنین می‌تواند ۶۶ کماندوی ویژه هوایی دریایی و زمینی (موسوم به SEAL) را حمل و آنها را برای عملیات‌های مخفی اعزام کند. این چهار زیردریایی حامل موشک کروز دارای توانمندی جمع‌آوری اطلاعات و ایجاد ارتباطات امن در سطح فرماندهی رزمی به شکلی قابل اتکا هستند و معمولاً پرچالش‌ترین مأموریت‌ها را بر عهده می‌گیرند.

مطابق بیانیه ستاد فرماندهی مرکزی آمریکا مورخ ۲۲ دسامبر اعزام جورجیا نشان‌دهنده «تعهد آمریکا به شرکای منطقه‌ای و امنیت دریایی است که با طیف کاملی از توانمندی‌ها برای حفظ آمادگی دفاع علیه هرگونه تهدید در هر زمان» همراه است. ظاهراً این یک پیام با هدف بازدارندگی به رهبران ایران است که به آنها هشدار می‌دهد با توجه به نزدیک شدن سالگرد سردار قاسم سلیمانی دستوری برای حمله به پرسنل یا منابع آمریکا در منطقه صادر نکنند. مدت کوتاهی پس از آن که نیروهای آمریکایی در ۳ ژانویه گذشته سلیمانی را هدف گرفتند و کشتند. نیروهای ایرانی با شلیک موشک‌های بالستیک به پایگاه هوایی عین‌الاسد در عراق موجب وارد آمدن خسارات مادی به تاسیسات آمریکا و آسیب به تعدادی از پرسنل نظامی آمریکایی شدند. اما علی‌خامنه‌ای رهبر ایران و بقیه مقامات ایرانی کماکان به‌طور علنی وعده انتقام مرگ سلیمانی را می‌دهند و سالگرد مرگ این فرمانده مصادف است با تغییر پرتنش در ریاست جمهوری آمریکا که نگرانی از انتقام‌گیری پیش از موعد را ایجاد کرده است.

تحركات اسرائیل: مکمل یا اتفاقی

همان روزی که جورجیا به خلیج فارس وارد شد رسانه‌های اسرائیلی گزارش دادند که یک زیردریایی رزمی اسرائیل هم در اقدامی بسیار نادر با عبور از کانال سوئز وارد دریای سرخ شده و احتمالا به سمت آب‌های نزدیک ایران یا حتی خود خلیج فارس حرکت می‌کند. با توجه به عادی‌سازی روابط دیپلماتیک اخیر و شکل‌گیری همکاری امنیتی بین اسرائیل امارات و بحرین سناریوی دوم - یعنی حرکت به سمت آب‌های ایران یا خلیج فارس - را نمی‌توان کلاً نادیده گرفت. اما هرگونه تلاش علنی اسرائیل برای عبور از تنگه هرمز به احتمال زیاد منجر به رویارویی با نیروهای ایرانی می‌شود.

زیردریایی پیشرفته اسرائیل موسوم به دلفین-۲ به لطف داشتن پیش‌رانه مستقل از هوا (AIP) می‌تواند تا سی روز زیر آب باقی بماند. همچنین مطابق گزارش‌ها این زیردریایی می‌تواند موشک‌های کروز مجهز به کلاهک‌های متعارف یا اتمی را با بردی تایید نشده معادل ۱۵۰۰ کیلومتر حمل کند. بنابراین در تئوری این شناور می‌تواند با استقرار در دریای عرب اهداف درون‌مرزی نزدیک ساحل ایران را هدف بگیرد و یا اگر ریسک کند و به سمت شمال پیش برود و به خلیج عمان وارد شود می‌تواند حتی تاسیسات هسته‌ای حساس نظیر و اصفهان را هدف قرار دهد.

تصمیم اسرائیل برای اعزام زیردریایی‌اش از طریق کانال سوئز که نیازمند ترانزیت سطحی است به این دلیل بود که می‌خواست از دورزدن قاره آفریقا اجتناب کند. زمان‌بندی این سفر ممکن است با حرکت جورجیا هماهنگ شده باشد اما به احتمال بیشتر با توجه به ماهیت فوق‌العاده سری عملیات‌های زیردریایی آمریکا این‌طور نبوده است. یک احتمال دیگر این است که اسرائیل این حرکت را طوری برنامه‌ریزی کرده باشد که با عدم حضور نگهبانی نیروی دریایی ایران در خلیج عدن مصادف شود. ناگروه اطلاعاتی-عملیاتی ۷۰ نیروی دریایی ایران هم‌اکنون به مقر خود برگشته و ناگروه ۷۱ به تازگی در ۱۹ دسامبر به جای آن اعزام شده است. همین مسئله منجر به آن شد که خلیج عدن و شمال دریای عرب چند روز بدون حضور نیروی دریایی ایران باشد.

یکی از وظایف اعلام‌شده ناگروه‌های نیروی دریایی ایران که از بندرعباس به خلیج عدن اعزام می‌شوند نظارت بر فعالیت‌های خصمانه احتمالی در این آب‌راه‌ها و تنگه باب‌المندب است. ناگروه ۷۱ متشکل از دو شناور است ناو البرز و کشتی پشتیبانی هلی‌کوپتر خارک (بزرگ‌ترین شناور ناوگان ایران) که هدف آنها مقابله با دزدی دریایی و جمع‌آوری اطلاعات است.

پیشینه‌ها و مخاطرات نیروی دریایی آمریکا

نیروی دریایی آمریکا سابقه‌ای طولانی در پنهان‌داشتن محل اختفای زیردریایی‌های خود دارد اما اعزام زیردریایی‌های اتمی مجهز به موشک‌های کروز (دسته اس‌اس‌سی‌ان) به خلیج فارس گفته می‌شود که واقعا نادر است. زیردریایی‌های کوچک‌تر و تندروی نیروی دریایی (دسته اس‌اس‌سی‌ان) مکررا در خلیج فارس عملیات انجام می‌دهند و کاملا قادر به انجام عملیات جاسوسی پایش و شناسایی (ISR) و دیگر ماموریت‌ها در این ناحیه هستند. اما فضاهای محدود خلیج فارس و تنگه هرمز به خاطر داشتن عمق نسبتا کم جریان‌های تند آب شمار بسیار خطوط لوله زیرآبی تاسیسات ساحلی مسیره‌های کشتیرانی بسیار متراکم و تکنولوژی‌های مدرن شناسایی برای عملیات زیردریایی‌های بزرگ نامساعد محسوب می‌شود.

درواقع ثابت شده که ریسک برخورد بسیار بالاست. در ژانویه ۲۰۰۷ زیردریایی رزمی یو‌اس‌اس نیوپورت نیوز (SSN-750) کلاس لس‌آنجلس هنگامی که به‌طور زیرسطحی تنگه هرمز را ترک می‌کرد با یک ابرفتکش ژاپنی برخورد کرد. دو سال بعد یو‌اس‌اس هارتفورد (SSN-768) کلاس لس‌آنجلس در حال حرکت زیرسطحی شبانه از تنگه هرمز با یک کشتی پشتیبانی آبی-خاکی تصادف کرد.

اقدامات متقابل احتمالی از سوی ایران

باور بر این است که نیروی دریایی ارتش ایران سه زیردریایی روسی کلاس کیلو و زیردریایی‌های بومی کلاس فاتح خود را (که هر دو مدل دیزل-برقی هستند) به‌عنوان خط مقدم دفاعی خود علیه زیردریایی‌های دشمن در نظر گرفته است (شناور ساویز هم که یک کشتی زرادخانه/جاسوسی است و به‌طور دائم در شمال تنگه باب‌المندب لنگر انداخته ممکن است نقشی بازی کند). با ترکیب منابع نیروی دریایی ارتش نیروی دریایی سپاه و شبکه‌های موجود حسگرهای آنها ایران می‌تواند فعالیت‌های مشکوک زیردریایی را در آب‌های نزدیک مرز خود شناسایی کند. خصوصا در آب‌های کم عمق که موانع ترموآکوستیک (مثل گرملایه آب) کمتری وجود دارد تا زیردریایی‌ها زیر آنها پنهان شوند. به‌علاوه پدافند هوایی ایران نیز قادر است دست‌کم برخی از موشک‌های کروز را که به تاسیسات حساس کشور شلیک شوند رهگیری کند.

گذشته از اعزام زیردریایی‌های مجهز به سونار برای مکان‌یابی تهدیدات زیرسطحی این باور نیز وجود دارد که ایران در سال‌های اخیر توانمندی‌های ضدزیردریایی خود را اندکی بهبود بخشیده است. این امر شامل تعدادی هلیکوپتر سی کینگ اس-61 (SH-3D) می‌شود که می‌توانند اژدر و سونار فعال/غیرفعال متصل حمل کنند. نیروهای ایران همچنین می‌توانند مین‌های ضدزیردریایی عمقی در

کرانه‌های خلیج فارس بکارند ضمن این‌که نیروی دریایی سپاه ناوگان‌ی از اژدرافکن‌های تندروی کوچک در اختیار دارد (هرچند توانمندی این اژدرافکن‌ها در جنگ زیردریایی اثبات نشده است). در ۲۵ دسامبر علیرضا تنگسیری فرمانده نیروی دریایی سپاه طی بازدیدی از استحکامات نزدیک تنگه هرمز تکرار کرد که نیروهایش آمادگی مقابله با هر تهدیدی را دارند

جنبه‌های قانونی عبور زیردریایی

اعزام زیردریایی جورجیا با ترانزیت سطحی از تنگه هرمز آن هم در ساعات روز درحالی که دو ناوشکن حامل موشک‌های ضدهوایی کروز و یک هلیکوپتر دیدبان آن را اسکورت می‌کردند سنت‌شکنی در عملکرد معمول نیروی دریایی آمریکا بود. به‌لحاظ قانونی عبور از یک تنگه بین‌المللی به‌صورت سطحی با ترانزیت زیرسطحی فرق دارد. آمریکا بر حق «عبور ترانزیت» در هرمز اصرار دارد تعریفی که عملیات عادی از جمله پرواز هلیکوپتر از عرشه کشتی و عبور زیرسطحی زیردریایی‌ها را اجازه می‌دهد اما ایران هرمز را تنگه بین‌المللی نمی‌داند و بر اصل «عبور بی‌ضرر» اصرار می‌کند که اجازه چنین عملیات‌هایی را نمی‌دهد.

در گذشته نیروی دریایی آمریکا با فرستادن زیردریایی‌ها از طریق هرمز در حالت زیرسطحی بارها حق خود را برای عبور ترانزیت اعمال کرده است. ترانزیت سطحی جورجیا [از تنگه هرمز] احتمالاً با این نیت بوده که مقابله‌جویانه‌تر به‌نظر آید و هشدار به ایران بدهد اما تهران ممکن است ترانزیت سطحی این زیردریایی را نشانه‌ای از ضعف آمریکا تعبیر کند یعنی تسلیم عملی به اصرار قدیمی ایران بر «عبور بی‌ضرر».

نتیجه‌گیری

همان‌طور که خامنه‌ای در سخنرانی ۱۶ دسامبر هشدار داد تهران هنوز مصمم است با چنان شدتی ضربه بزند که منجر به خروج کامل نیروهای آمریکا از خاورمیانه شود. بنابراین وزارت دفاع آمریکا برای بهبود وضع بازدارندگی محلی خود گام‌هایی برداشته است از جمله انجام رزمایشی با تنها ناوگروه رزمی هواپیما بر خود که در منطقه باقی مانده دستور پرواز مستقیم بمب‌افکن‌های استراتژیک ب-۵۲ از آمریکا به خلیج فارس در ۱۰ دسامبر و حالا اعزام یکی از زیردریایی‌های چندمنظوره حامل موشک کروز به خلیج فارس اما مقامات آمریکایی نسبت به نحوه اجرای چنین حرکات بازدارنده‌ای باید بسیار هشیار باشند تا ایران این تحرکات را به نشانه‌هایی از ضعف سوءتعبیر نکند.

ازین گذشته اگر به فرض بعید زیردریایی اسرائیل به آب‌های ایران نزدیک شود تهران احتمالاً واکنشی عمده نشان خواهد داد اسرائیل با اجتناب از سفر طولانی دور آفریقا و اعزام زیردریایی خود از طریق سوئز به شیوه ترانزیت سطحی تصمیم گرفت از عنصر غافلگیری چشم‌پوشی کند شاید چون می‌خواست قبل از آن‌که دیر شود در دریای عرب به بازدارندگی دست یابد. دلپش هرچه باشد ایران برای برحذر داشتن زیردریایی اسرائیل از ورود به تنگه هرمز احتمالاً به اقدامات متعددی دست خواهد زد از جمله این‌که اعلام می‌کند این عمل عبور از خط قرمز است از پذیرش حق عبور بی‌ضرر خودداری خواهد کرد مانورهای نظامی در منطقه انجام خواهد داد و به افزایش گشتی‌های خود برای مکان‌یابی و ممانعت از ورود زیردریایی خواهد پرداخت. گرچه ایران شاید از اقداماتی که منجر به جنگ شود خودداری کند این‌گونه رویارویی‌ها به‌هرحال ریسک فراوانی برای تنش‌آفرینی دارند.

*فرزین ندیمی هموندیار انستیتو واشنگتن و کارشناس امور امنیتی و دفاعی ایران و منطقه خلیج فارس است.

نمایش/چاپ پی‌دی‌اف

همرسانی در شبکه‌های اجتماعی

آگاه‌سازی با پست الکترونیک

Sign Up

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

The Economic Future of Northeast Syria

April 20, 2021, starting at 10:00 a.m. EDT

BRIEF ANALYSIS

The Conflicting Moroccan Responses to Normalization with Israel

آوریل ۱۶، ۲۰۲۱

Sadik Rddad

BRIEF ANALYSIS

Teaching the Holocaust in the Arab World

آوریل ۱۶، ۲۰۲۱

Ali al-Nuaimi ,
Zeina Barakat ,
El Mehdi Boudra

TOPICS

نظامی و امنیتی

خلیج و سیاست حوزه انرژی

اسرائیل

ایران

کشورهای حاشیه‌خلیج فارس

به روز بمانید

SIGN UP FOR EMAIL
ALERTS

THE
WASHINGTON INSTITUTE
for Near East Policy

19th Street NW - Suite 500 1111
Washington D.C. 20036
Tel: 202-452-0650
Fax: 202-223-5364

[اتاق خبر](#)
[تماس](#)

هدف انستیتو واشنگتن تعمیق درکی متعادل و واقع‌بینانه از منافع آمریکا در خاورمیانه و نیز پیشبرد سیاست‌هایی برای حفظ آن منافع است

انستیتو واشنگتن یک سازمان غیرانتفاعی دارای مجوز 501(c)3 است که تمامی کمک‌های مالی به آن شامل معافیت مالیاتی خواهد شد

[در باره انستیتو واشنگتن](#) /
[پشتیبانی از انستیتو](#)

© 2021 کلیه حقوق محفوظ است

استخدام /
حریم خصوصی /
حقوق و مجوزها